

IV.

BESZÉD,

MELLYEL

A BUDAPESTI KIR. MAGYAR TUD.-EGYETEMEN

AZ 1912—1913. ISKOLAI ÉVET

1912. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 17-IKÉN

MEGNYITOTTA

Dr. LUKCSICS JÓZSEF

HITTUDOMÁNYI DOKTOR, A HITTUDOMÁNYOK BEKEBELEZETT DOKTORA, AZ EGYHÁZ-TÖRTÉNELEM NYILVÁNOS RENDES TANÁRA, VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYEI ÁLDOZÓPAP, PÁPAI TITKOS KAMARÁS, A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYÁNAK, A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNYÁNAK, AZ ORSZÁGOS PÁZMÁNY-EGYESÜLET VÁLASZTMÁNYÁNAK, A MAGYAR HERALDIKAI ÉS GENEOLOGIAI TÁRSASÁG ÉS A MAGYAR FILOZÓFIAI TÁRSASÁG TAGJA, A HITTUDOMÁNYI

KARNAK E. I. DÉKÁNJA.

Tisztelt Egyetemi Polgárok!

Kedves Egyetemi Ifjúság!

A Rector Magnificus adó karnak dékánja évről évre buzdító és figyelmeztető beszédet intéz Önökhöz, akik az Alma Mater csarnokába a tudományos képzettség megszerzése végett sereglenek. A most megnyíló tanév küszöbén az én fontos és megtisztelő feladatam, hogy nemzetem tudományra vágyó ifjúságának megmutassam az utat, amelyen haladnia kell, hogy a hazának üdvére legyen. Súlyos kötelesség, mert az egyetemi ifjakban szemlélem azon szellemi csapatot, amely a közel jövőben Magyarország kulturális fejlődésének, sőt sorsának főtenyezője s irányítója lesz.

A népek és nemzetek történeti megjelenése és működése az egyesek szellemi munkájától elválaszthatatlanok. Egyedek és tömegek becsületes gondolkodási módja, hazafias lelkesedése, magasztos eszmevilága és derék törekvései biztosítják úgy az egyének igazságos érvényesülését, mint a társadalom egészséges kifejlődését és megerősödését.

Jellemszilárd, életerős, hazafias, tetterre kész és munkás egyetemi ifjúság lelkemnek eszményképe: csak az ily nemzedék tagjai válhatnak a magyarság apostolaivá és nemzetfenntartó oszlopokká. A XX. század forrongó eszméinek helyes irányítására alkalmas egész

férfiak egyedül a nemesen gondolkodó, kötelességeiket lelkiismeretesen teljesítő s a történeti Magyarországért lelkesedő ifjakkól lehetnek. Az egyetemi ifjú munkássága, vagy munkátlansága rendszerint a későbbi társadalmi szereplésnek, a választott élethivatás betöltési módjának előképe.

Hogy a társadalomnak értékes tényezőivé s a hazának hű fiaivá válhassanak, ezen gondolatból sarjadnak ki ma szavaim, amelyekkel Önöket, kedves ifjú barátaim, az egyetem nevében szívből üdvözlöm s egyúttal lelkük elé rajzolom nagy vonásokban az igazi magyar egyetemi ifjú típusát. Kiváló örömmel teszem, mert az egyetemi tanárok s ifjak szoros összetartozásának és kölcsönös bizalmának felemelő tudata hat át.

Fülembe cseng első szent királyunk atyai szózata fiához, amelyben tanácsokat ad neki, hogy azok követésével ékesítse fel mind a saját, mind alattvalóinak életét. Szent István intelmeit¹ megszívlelheti a XX. század gyermeke is, ha hazáját és nemzetét szereti. S ki volna közöttünk, aki nem szeretné? Zászlójuk, amely fennlen leng, tanubizonysága és szimboluma hazaszereztetüknek és kulturális törekvésüknek. Zászlóval indultak dicső őseink a csatába, hogy édes hazánkat kardjukkal és vérükkel védjék meg. Zászlóval, melyet a hármias magyar szín díszít, megyünk a szellemi csaták mezejére, hogy megóvjuk nemzeti kultúránk, történeti fejlődésünk bástyáit. A népének jövőjéért aggódó első magyar király intő szavai királyi sarjhoz s utódhoz szólanak; de mindannyiunk lelkébe nyilalnak, akik a magyar művelődés vezetésére vállalkozunk. Szellemi vezéreknél készülnek Önök is, ifjú barátaim, akik az Alma Mater falai között szívják magukba a szükséges

¹ Békefi R.: Szent István király intelmei (Budapest, 1901), 4—12.

alapelveket és szerzik meg a szellemi fegyverzetet, amellyel vértézve, méltó utódai lesznek a nagynevű ősöknek és hálával emlegetett büszkeségei a jövő nemzedékeknek. A szent király Imre herceget erényekkel tündöklőnek óhajtja. A vallásosság és hagyománytisztetel mellett a kegyesség, irgalmasság, türelmesség, erősség, alázatosság, szerénység, szelidség, tisztesség és szemérem az erényesség gyémántkövei. Én is erényesnek kívánom és szeretném látni a magyar nemzet minden gyermekét. „Erény emeli a népet, a bűn nyomorultakká teszi a nemzeteket.“

Önök, tisztelt egyetemi ifjak, mindazoknak örökösei, akik az egyetemet a magyar tudományosság számára alapították és a kellő javadalmazásokkal ellátták. Önök azon nemzedékeknek utódai, amelyek erejükhöz képest a fennálló kultúra jegyében szellemi munkájukkal új kultúrális haladást végeztek, vagy legalább előkészítettek. Önök azon igénynek hordozói, amelyet a magyar nemzeti gondolat joggal emel, hogy minden más világnézet képviselői közepette szövétneket gyujtsanak, erőt adjanak, hogy a nemzeti szellem mindenkor diadalát ülje.

Izzó hazaszeretetükre, önzetlen és tetterős idealizmusukra a nemzet kétszeres szükségességgel számít a mai korban, amelyet a különféle okok és tényezők hatása következtében az európai népek szellemi és vallási, politikai és gazdasági, egyéni és társadalmi életében a legújabb időben beállott változások döntő küzdelemre szólítanak. A harci riadók közé disszonáns hangok vegyülnek, amelyek a nemzeti multat, a haza történetét sárba tiporják. Óvakodjanak e hamis prófétaiktól, akik a magyar nemzet s állam sírját ássák! A magyar szellemi, állami és népelet csupán a nemzeti

hagyományok és kultúrfejlődés sziklaerős talaján haladhat, nőhet nagygyá! Aki a nemzetellenes theoriák főenyén akarja felépíteni az új Magyarországot, az megfedekszik, tagadásba veszi, hogy a magyar földnek minden porszemét őseink kiontott vére áztatta a keresztény kultúráért. „Ez a föld az, amelyen apáink vére folyt; ez, amelyhez minden szent nevet egy ezredév csatolt.”

A hazafiasság éltetője a történet bizonyossága szerint a vallásosság. II. Rákóczi Ferenc hazafiúi erényei a mély vallásosság ihletétől illatoztak. „Rákóczi az állam boldogulását és felvirágzását nemcsak gazdasági, katonai és politikai, hanem szellemi intézményeink, különösen a vallásosság és közerkölcsiség fejlesztésétől is várta. S minden szeretetnek, tehát a hazaszeretetnek is forrása a hit, amely Istennek világossága s nem emberi munka. Vallásosságot követelt minden felekezettől, mert csak istenfélő emberektől várt alattvalói hűséget.”¹ Akik hitüket megvallják, hazájukat nem átallják. A nagy férfiak, nemzeti hősök teremő energiájának és korszakalkotó agilitásának palladiuma a vallásosság volt, amely a hazának ellensége soha sem lehet. Vallásos férfiak és nők sorában nem akad hazaáruló, nincs becestelen.

Az Árpád-ház gondviselészerű fejedelmi sarjainak honalapítása és kultúrateremtése, az Anjouk műveltségfejlesztő fáradozásai, a Hunyadiak harci dicsőségei, Pázmány Péter hatalmas szelleme, a Báthoryak, Bethlen Gábor, Bocskayak s a Rákócziak kitartó küzdelmei a magyarságért a vallásosság üdítő forrásából merítették létrehozó és fenntartó erejüket.

¹ Márki S.: II. Rákóczi Ferenc, II. M. Tört. Eletr., XXV. évf. (Budapest, 1909), 363. könyv.

A politikai és társadalmi anarkia és nihilizmus nemcsak a vallásnak, hanem a hazának is hadat izenek; romboló munkájuk törmelékei között a kétségbeesés nyomorultjai tördelik kezüket.

Szomorúan tapasztaljuk, hogy az egyetemi ifjak legtöbbje vallási kötelességeit elhanyagolja. Az egyetemi isteni tiszteleteken, valamint saját felekezetük kultuszténykedésein az ifjúság csekély töredékét látjuk. A középiskola elhagyásával, amelynek fegyelmi szabályzatához tartozik a vallásgyakorlat, elhagyják a lelki élet művelését igen sokan, akik azután az életben sem emlékeznek vissza a jóságos tanácsokra, amelyek édes anyjuk imádkozó ajkáról harmatoztak lelkükbe.

A vallás ellenségeivel szemben, akik ennek gyakorlatát az egyetemi évek alatt kiküszöbölni igyekszenek, elég rámutatnom arra, hogy ellenmondásuk megtörik az öntudat fényes bizonyosságán, amely minden egyes ember vallási szükségét hirdeti és benső jogosultságát létével igazolja; ellenmondásuk szétfoszlik a világtörténet, főleg az összehasonlító vallástörténet világánál, amely a vallásosságot az egész emberiség közjává gyanánt mutatja be és vezérszerepét az összes kultúr-törekvések között tartalom, irányítás s igazi érték szempontjából elvitathatlanul bizonyítja; ellenmondásuk tagadhatatlan cáfolatot nyer a vallás s az erkölcs között létező benső, szoros és felbonthatatlan összefüggésben.

A vallásos hit a családnak legkiválóbb ajándéka a gyermekhez, aki a veszedelmekkel teljes s ellenmondásokban gazdag nagyvilágba kilép. A vallásos hit az a kötelék, amely mindnyájunkat az örökkévalóság magasabb világával összefűz. A vallásos hit a csálhatatlan kompasz, amely az élet zivatarai között

sajkánknak a biztos irányt mutatja, amely az örök élet kikötőjéhez visz. Ha azonban a tenger hullámai magasra csapnak, ha az ellenkező szél sajkákat útjából elűzi, a kormányosnak kettőzött éberséggel kell a mágnesűt figyelnie, kitartással s erőfeszítéssel igazgatnia a kormányrudat. A szellemi és vallási ellentétek korában vallásos meggyőződésüket támogassa, erősítse, vértelze a tudományos, vagyis az elfogulatlan, minden oldalról megedzett, alapos meggyőződés a vallás tartalmának igazságáról és kultúrerejéről!

A mai tudományos világ a szellemi háborúskodás színterét tárja elénk, amelyen a hit és hitetlenség, a természet és kinyilatkoztatás, a theizmus és atheizmus nyílt, vagy fedett sisakkal, élesebb, vagy szelidebb hangon világnézetének diadalára törekszik. Új értelmi szükségletek, lélektani folyamatok, kultúrális és szociális vívmányok hívták életre a szellemek harcát, amelyben azonban a magyar haza vesztes nem lehet, vallásos hagyományait és történeti alapjait nem dobhatja oda martalékul ki nem forrott világfelfogásoknak. A konfliktus és szellemi harc tüzeben állanak Önök, ifjú barátaim; szent kötelességük, hogy teljesítsék azt a nagy munkát, amelyet mindegyikük elé szab a jelen kor, hogy vallásos hitük és lángoló hazaszeretetük szilárdságáról és törhetetlenségéről tudományos meggyőződést szerezzenek. Intellektuális és pszichikai tehetségeik összhangzatos művelése képesíti mindnyájukat legfontosabb és legnagyobb feladatuk megoldására, hogy férfias, szilárd jelleműek legyenek és maradjanak.

Megdöböntő jelenség üti föl fejét társadalmi életünkben, hogy a jellemzilárd férfiak mind ritkábbak, akik elveikhez a legkritikusabb körülmények között is ragaszkodnak. Az elvfeledés és következtelenség

szedik áldozataikat gyakran legjobbjaink soraiból. A jellemesség helotáiból kiveszett az igazi vallásosság, amely az emberi becsületesség alapköve. Az emberi lelkiismeret állandó elvei, megdönthetetlen törvényei, változatlan érzései eltűntek belőlük, akik feledik, hogy a vallás nemcsak a szegények és tudatlanok mentsvára, hanem a gazdagok és tudósok életszükséglete is.

A vallásos hit s önzetlen hazaszeretetet egybeszővődő hatalmas érzésének megvan folyton áldásos ereje, amely minden egyéniséget szellemileg áthat, erkölcsileg megvilágosít, s eredményes kulturális és szociális munkálkodásra serkent.

A vallásosság ikertestvére az erkölcsösség. Az Istenben való hit az erkölcsi kötelességek alapja, maga a legfőbb ethikai törvényhozás, a praktikus élet lüktető szíve. Az erkölcsösség általános elvei a művelt népeknél a történelem minden korszakában megvoltak. A törvények rendelkezései s a filozófusok iratai — a középkortól vissza a görög-római klasszicizmusig — az erkölcs nemesítését célozták. Az ethikai tökéletesedésre irányzott törekvés szelleme szólal meg az egyiptomi műemlékeken, Manu törvényeiben, Kína szent könyveiben, a mózesi kódexben s a krisztusi tanban. Évezredek parancsoló visszhangja hirdeti az erkölcsösség szükségességét.¹

Amikor a vallás és az erkölcs összefüggését elvileg hangoztatom, azon közismert kísérletekkel szemben, amelyek a hedonizmus, eudaemonizmus, utilitárizmus, pozitivizmus, darwinizmus, a kultúrhaladás követelményei, Kant kategorikus imperativusa, sőt Schopenhauer és Hartmann pesszimizmusa alapján az erkölcsösségnek más támasztékot keresnek és találnak,

¹ V. ö. Gillet, *Devoir et conscience*, (Paris, 1910), 61—63, 303 köv.

örökérvényű e mondás: „Erkölcösség nélkül nincs igaz vallásosság“, hanem csak vallásfitogtatás és farizeizmus. Mivel erkölcösség nélkül valódi emberszeretet sincs, legmagasztosabb kötelességükül jelölhetem meg ama kívánságom teljesítését, hogy erkölcsösen éljenek. Ne a költekezés, pazarlás, mulatozás, vagy a tiltott és káros szórakozás, amely többnyire testi egészségüket is megőrli, lebegjen szemük előtt, hanem azon egyetlen cél, amelyért az egyetemre jöttek, hogy szorgalmas tanulással, az előadások pontos látogatásával készüljenek az életre, amelyben önérzetesen, fölemelt fővel, becsületes munkával állják meg helyüket! Tisztán, féhéren lobog zászlajuk, amelyre soha se tapadjon az erkölcstelenség sötét foltja. A nagyváros kínálkozó sok erkölcsi veszedelme és kísértése közepette talizmánjuk saját lelkiismeretük legyen, amelynek ítélő bírāja az Isten.

— Az ethikai munkát, amelyet egész életük folyamán teljesíteni akarnak, már egyetemi éveik alatt lankadatlan lelkesedéssel kell végezniök. E nemes munkának vezérsillagai a feltétlen igazságszeretet, a leplezetlen, nyílt őszinteség cselekvésükben s eljárásukban, a személyes jogok és kötelességek éber tudata, amelyet embertársaik jogainak tisztelete kísérjen, a felebaráti szeretet gyakorlása, amely az ellentétes érdekek kiegyenlítésére törekszik, az igazságosság érzetének érvényesítése naggyal és kicsinnyel szemben egyaránt és minden emberi s isteni jognak rettenthetlen védelme.

Ha azonban az egyetemi ifjúságot utcai tüntetésekben látom, ha a különböző értékű, múltó jelenségeket összecserélik általános érvényű alapelvekkel, ha a vallási, politikai és társadalmi ellentétek által fölvetett fellobbanások mérges szertelenségei elragadják az

egyetemi ifjakat, olcsó babérokra néznek e megtévelyedettek, komoly munka helyett a pártoskodás és meghasonlás veszélyes vizeire eveznek. Nem az utcai zavargásokban lármázó, hanem a könyvei mellett szorgalmasan tanuló egyetemi hallgató a derék magyar diák típusa.

Az összetartó nemzeti érzés fűzze egybe mindnyájukat, akik a hazának gyermekei! A magyar nemzet és nemzetiségek, amennyiben ezekben is a nemzeti erő különböző színekben csillog, ellentétbe nem juthatnak. A letűnt századok állami alakulásai, európai mozgalmai, főleg a félholdnak majdnem kétszázados uralma megritkították a magyarság sorait. A nemzeti vértanúk s áldozatok örökébe másnyelvű népek léptek, amelyeket azonban a magyar nemzet génusza meghódított, elbűvölt. Testvéreinkké lettek, a magyar szent korona hűséges alattvalóivá, akiknek utódaiban a patriotizmus éleszti a kultúrmunka tűzét. Magyarországnak szüksége van épen sajátos történeti fejlődése miatt oly férfiakra, akik alkalmasak, hogy a nemzeti szellemmel összeegyeztessék s egybeforasszák az összes magyar alattvalók törekvéseit. Az ország szép jövőjét, reális megizmosodását, hatalmi tekintélyét s új évezred dicsőséges megvalósulását biztosítják, ha senki sem múlja felül Önöket a szeretetben édes hazánk iránt, a hűségben koronás királyunkhoz s az örökdő figyelemben a magyar nemzet kulturális érdekeire.

Mihelyt az Alma Mater kötelékébe léptek, ezen elhatározásukkal megígérik, hogy a magyar kultúrmunka serény előmozdítóivá lesznek. Lelkük ezen föl-emelő eszménye a theoretikus életfelfogásnak s a praktikus életmódnak, a nagy és kis kultúrfeladatoknak tágas mezejét nyitja meg az egyéni élet, a tudomány,

a művészet, a társadalmi működés minden terén. Ezen mező, amint a modern kor megmunkálta és még mindig szélesbíti, tartalmában nagyszerű, részeiben sokféle, megjelenésében mint egész beláthatatlan. S mégis az Önök életfeladata, hogy közremunkáljanak mind-ezen nagy feladatok betöltésében. Nem szabad azonban feledniök, hogy ezen feladatok teljesítésében még nem munkatársak, hanem csak most készülnek, hogy azokká váljanak. Mindenekelőtt szükséges, hogy jövő feladatukat egész terjedelmében és jelentőségében felfogják. Önmegbecsülésüknek, saját becsületüknek tartoznak azzal, hogy ezen munkatársak első soraiba jussanak, nem méltatlan és tisztességtelen törtetés által kegy és protekció után, hanem munkásságuk rátermettsége s érzelmük nemessége által. Nem csupán a magyar nemzeti eszme kultúrhatalmát kell érvényesíteniök, hanem a kultúrmunkát fokozniök s oly magasra emelniök, ahol már semmi alantias és közönséges nincs.

Ha ily nemes cél szolgálatába állanak, a modern kultúrélet minden oldalára ki kell érdeklődésüknek terjednie, mert minden kultúra egységet mutat fel. Ne tévessze meg Önöket a nemzetellenes kultúrmunka képviselőinek sokasága és termékeiknek tömege; mert sem a sokaságok, sem a tömegek a valódi kultúrtörténet foruma előtt magukban nem értékesek, hanem egyedül a tett tökéletessége, valamint az összhang a belső tartalom s a külső forma között. Ezen kiválóságokat legkönnyebben eléri, ha kultúrmunkájukat a legmagasztosabb gondolatok, a legtisztább motívumok s a legfenségebb célok vezetik.

Ezek a magyar nemzet gondolatai, törekvései, céljai. A leggazdagabb szellemi tehetség s a legtermékenyebb lángész hazánkban a magyar kultúra köve-

telményeinek alárendeltjei. Mindazoknak, akik a nemzeti művelődés nehéz munkájában erejükhöz képest részt vesznek, ama boldogító tudatot kell táplálniok, hogy erejük és munkájuk, életük és legfőbb javuk a világtörténeti haladás impozáns emlékműveinek alkotásában olvadnak fel: minden nemzet, tehát a magyar is, világtörténeti feladatot tölt be.

A kultúr munka nagyságából és horderejéből, amely Önök előtt áll, feltétlenül következik az intenzív, rendszeres előkészület szükségessége s ezzel kapcsolatban tanulmányi idejük komoly megbecsülése, értékelése. Előtérbe lép és jogát követeli a szaktudomány lelkiismeretes megszerzése, bővítése és mélyítése. Az egyetemi előadások hallgatása, a fölvetett kollegiumok szorgalmas látogatása s a folytonos önképzés oly elemi követelmények, hogy elengedhetetlenségüket taglalnom fölösleges. Minden egyetemi hallgatónak becsületbeli ügye és tiszte, hogy ne csak beíratkozzék, hanem valóban az legyen, aminek mutatja magát, valódi, tényleges hallgató, szorgalmas egyetemi polgár, aki jogait és kötelességeit egyaránt ismeri, tiszteli, gyakorolja.

Amint az előadások pontos látogatását, épúgy a részvételt a szemináriumi s intézeti gyakorlatokon, a különféle praktikus kurzusokon s a laboratóriumok kísérletein, mint életkérdést kötöm lelkükre. Használjanak fel szorgalmasan és módszeresen minden kiképzési eszközt, amelyeket az egyetem készséggel bocsát rendelkezésükre! Mindegyiknek megvan a maga becse; egyik se maradjon használatlanul!

De mindaz, amit az egyetem Önöknek nyújthat, csak alapvetés és bevezetés az önálló kutatáshoz és gondolkodáshoz. Nem is akar több lenni. A képesség önálló gondolkodásra, elfogulatlan kutatásra, tisztán tárgyilagos s ala-

pos kritikára, a meggyőződés, amely a kultúrélet minden terén érvényesüljön, az elmúlt idők munkájának megvizsgálására, hiányaink pótlására, beigazolt eredményeinek további építésére, folytatására, a nyert megfigyelés a jelen kor szükségleteiről s egyúttal az új feladatok felismerése, amelyeket a legközelebbi jövő az életmunkául választott kultúrterületen állít fel, valamint az eszközök s utak eltalálása, amelyek ezen haladásokhoz visznek akár biztosan, akár valószínűleg: mindez szaktanulásuknak mindegyikük által kitartó energiával elérendő végeredménye s azon reményünknek biztos záloga, hogy Önök egytől-egyig a magyar kultúra rátermett, buzgó munkásai lesznek, derekasan állják meg helyüket az életben.

A kitartó egyéni és társadalmi munkásság nemes törekvéseik diadalának biztosítéka. A kezdetben esetleg mutatkozó sikertelenségek ne riasszák vissza Önöket, mert az eszmény, a melyért küzdenek, — a magyar nemzet örök dicsősége — érdemes a harcra, és biztosak lehetnek a végső győzelemről, ha a békés kultúrális küzdelemben nem csüggednek és minden egyes elért sikert új felszólításul és kötelezettségül tekintenek a további győzelmekre. „Labor improbus omnia vincit.“

Aki mint ember, az emberek között hasznos s eredményes akar lenni, annak a szakképzettség mellett fényeskednie kell társadalmi erényekkel, amelyek nélkül a legjobb akarat s a legvilágosabb szellem semmit sem érnek el. Az egyéni művelődés nem szakadhat el a szociális milieutól. Ezen szükséges és nélkülözhetetlen szociális erények az igazságosság, mely mindenkinek megadja a magáét, a felelőssel szemben engedelmességet és tiszteletnyilvánítást parancsol

és nyújt, az egyformaállásút kollégialis megbecsüléssel látja és szereti, az alárendeltnek pedig a jóakaratot s a kiérdemlett elismerést nem tagadja meg; a jó modor, amely az érintkezést ember s ember között kellemessé, vonzóvá és közvetlenné teszi; az udvariaság s a társadalmi illem, amely mindig szemmel tartja azon külsőségeket, amelyek keretében művelt emberek társalognak, finom tapintattal és határozott fellépéssel bármikor eltalálja, mikép viselkedjék embertársaival szemben a kor s állás különbözősége szerint. A szociális kiképzés célját szolgálják egyesületeik, internátusaik, társas összejöveteleik, közös mulatságaik és sportgyakorlataik, amelyek mindegyikében van erkölcsi, társadalmi és kulturális érték, becs és haszon, ha nem élnek vissza velük.

A XVIII. század alkonyán Napoleon, a nagy hadvezér Egyiptomban a pyramisok lábánál katonáit hősiez harcra tüzelte, amikor így szólott hozzájuk: „Katonák, ezen pyramisok csúcsáról negyven évszázad tekint le reátok!”¹ Én a XX. század elején nem utasítom Önöket a meghalt múltnak kőmaradványaihoz, inkább az élő erőket és tényezőket, amelyeknek szövegírója vagyok e pillanatban, hívom segítségül, hogy mindegyiküket magasabb, szellemi, etikai, békés harcra tüzeljem. Önökre, ifjú barátaim, tekint családjuk, atyjuk komolyan és telve gonddal fia, vagy leánya jövőjéért, anyjuk gyengéd szeretettel és sugárzó reménységgel. Ne hiúsítsák meg atyjuk várakozását, ne szomorítsák meg anyjuk szívét, inkább legyenek büszkeségükké, családjuk díszévé s örömevé! Önökre tekint az Alma Mater, amely közel három század óta

¹ V. ö. Ehrhard, A.: Der katholische Student und seine Ideale (Wien, 1899), 13, 16—19, 44—46, 48, 53—67.

a szellemi kultúra magvait veti a fogékony ifjak szellemébe. Bármily különfélék az egyetem egyes tan-
székei és tudományágai, bármennyire eltérnek tanáraik
nézetei és felfogásai, ezek mind, testestül-lelkestül,
Önökből a tudomány s az élet férfait, derék képvisel-
őit akarják kialakítani és képezni. Ne hiúsítsák meg
a mi reményeinket se! Önökre tekint drága hazánk
és koronás királyunk. A haza Önöket a legmagasabb
kultúrális feladatok megoldására szólítja fel; ősz királyunk
pedig megtestesíti Önök előtt a kitartó hűséget és
lankadatlan munkát az állam és jólétének szolgálá-
tában. Legyenek lelkes hazafiak és hűséges alattvalók!
Önökre tekintenek a halhatatlanság honából a magyar
nemzet nagyjai, hősei és vértanúi. Magasztos példájuk-
kal, lelkesedés között végzett munkájuk múlhatatlan
eredményeivel mutatják a nemzeti dicsőség útját;
beszédes szemükből sugárzik felénk glóriától övezett
küzdelmük aranyelve: „A haza mindenért és minden
a hazáért!” E jelszóval, e szellemi csatakiáltással
induljanak Önök is a nemzeti kultúra küzdelmeibe!

Ha a jövő munkásságukhoz ennyi oldalról fűzött
reményeket beváltják, üdvére s áldásává lesznek csa-
ládjuknak, a társadalomnak, a hazának s az egész
emberiségnek. S így valósul meg nagy Széchényink
mondása: „Magyarország nem volt, hanem lesz!”

Ezen reménnyel és bizalommal Isten szent nevé-
ben az 1912—1913. tanévet megnyitom.

TARTALOMMUTATÓ.

I. RÉSZ.

Oldal

Dr. Fröhlich Izidor rectori beszámolóbeszéde	5
---	----------

II. RÉSZ.

Évtörténet	20
-----------------------------	-----------

I. FEJEZET.

Tanerők.

A) Tanári személyzet	23
a) A tanerők összes létszáma	23
b) Az előadások és előadást tartó tanárok száma és részletes megoszlása	24
α) az I. félévben	24
β) a II. félévben	25
c) Az előadások és tényleg előadást tartott tanárok összesítő kimutatása az I. és II. félévben	26
B) Halálozás, lemondás, nyugdíjazás (dr. Mariska Vilmos, dr. Vécsey Tamás, dr. Mika Sándor, dr. Mangold Lajos, dr. Csapodi István, dr. Baumgarten Egmont, dr. Siklóssy Gyula, dr. Ponori Thewrewk Emil, dr. Schlesinger Lajos, dr. Békefi Remig, dr. Bőke Gyula)	26
C) Tanári kinevezések	36
1. Az V. fizetési osztályban	36
a) A hittudományi karon (dr. Breznay Béla, dr. Kanyurszky György, dr. Székely István, dr. Dudek János, dr. Mihályfi Ákos, dr. Kiss János)	36
b) A jog és államtudományi karon (dr. Herczegh Mihály, dr. Sághy Gyula, dr. Vécsey Tamás, dr. K. Kováts Gyula, dr. Bochkor Károly, dr. Földes Béla, dr. Grosschmid Béni, dr. Timon Ákos, dr. Mariska Vilmos, dr. Concha Győző, dr. Szász Schwarz Gusztáv, dr. Király János, dr. Kmety Károly, dr. Katona Mór, dr. Pikler Gyula, dr. Szentmiklósi Márton)	36
c) Az orvostudományi karon (dr. Tauffer Vilmos, dr. Ajtai K. Sándor, dr. Kétly Károly, dr. Bókay Árpád, dr. Réczey Imre, dr. Genersich Antal, dr. Pertik Ottó, dr. Moravcsik Ernő Emil, dr. Liebermann Leó, dr. Hoór Károly, dr. Udránszky László, dr. Jendrassik Ernő)	36

d)	A bölcsészettudományi karon (dr. Lengyel Béla, dr. Török Aurél, dr. Fröhlich Izidor, dr. Medveczky Frigyes, dr. Beöthy Zsolt, dr. Pauer Imre, dr. Ballagi Aladár, dr. Simonyi Zsigmond, dr. Pasteiner Gyula, dr. Hegedüs István, dr. Hampel József, dr. Asbóth Oszkár, dr. Szinnyi József, dr. Krenner József, dr. Marczali Henrik, dr. Koch Antal, dr. Fejérpataky László, dr. Pecz Vilmos, dr. Margalits Ede, dr. Beke Manó, dr. Entz Géza, dr. báró Eötvös Loránd, dr. Mágocsy-Dietz Sándor, dr. Alexander Bernát, dr. Haraszi Gyula, dr. Békefi Remig, dr. Finácz Ernő)	37
	2. Tanszéketöltések	37
a)	A hittudományi karon (dr. Wolkenberg Alajos)	37
b)	A jog és államtudományi karon (dr. Angyal Pál, dr. Notter Antal, dr. Nagy Ernő)	37
c)	Az orvostudományi karon (dr. Schaffer Károly, dr. Krompecher Ödön, dr. Kétly László)	38
d)	A bölcsészettudományi karon (dr. Fejér Lipót, dr. Kuzsinszky Bálint, dr. Suták József, dr. Demeczky Mihály, dr. Áldásy Antal, dr. Némethy Géza)	39
D)	Helyettesítések és tiszteletdíjak	40
a)	A hittudományi karon	40
b)	A jog- és államtudományi karon	40
c)	Az orvostudományi karon	41
d)	A bölcsészettudományi karon	42
E)	A tanároknak adott megbízatások és felmentések	43
	1. A jog- és államtudománykari alap- és államvizsgálati bizottságok	43
	2. Orvostudománykari szigorlati h. censorok	44
	3. Tanácsi bizottságok	45
	a) A szám- és pénztárvizsgáló-bizottság	46
	b) A könyvtári bizottság	46
	c) Ifj. egyesületek helyszíni ellenőrző-bizottsága	46
	4. Egyes megbízatások	46
	a) Külföldi tud. congressusokon és ünnepélyeken való képviselőre szóló megbízások	46
	b) Hazai hatóságok és testületek stb. által rendezett ünnepélyekre szóló megbízások	48
	5. Seminariumi megbízatások	50
	6. Lectori megbízatások	51
F)	Magántanári képesítések	51
a)	A jog- és államtudományi karon (dr. Tuka Béla, dr. Csiky Kálmán, dr. Tóth Károly, dr. Schiller Bódog, dr. Harrer Ferencz)	51
b)	Az orvostudományi karon (dr. Entz Béla, dr. Frigyesi József, dr. Engel Károly, dr. Elischer Gyula, dr. Holczwarth Jenő,	

Oldal

dr. Guszmann József, dr. Tornai József, dr. Salamon Henrik, dr. Wenczel Tivadar, dr. Bakay Lajos, dr. Bólya Jenő) . . .	51
c) A bölcsészettudományi karon (dr. Révay József, dr. Pap Károly, dr. Soós Lajos, dr. Privorszky Alajos, dr. Szabó Dezső, dr. Szabó Zoltán, dr. Toborffy Zoltán, dr. Karl Lajos, dr. Dienes Pál, dr. Weiser István, dr. Zemplén Géza, dr. Imre Sándor) .	53
G) Magántanári jutalmak	54
H) Kitüntetések és elismerések	55
I) Egyetemi ünnepélyek, meghívók, repraesentationalis működés és egyetemi szünetek	60
J) Szabadságolások	75

II. FEJEZET.

Hallgatóság.

A) Létszám	79
a) A hallgatók száma	80
b) A hallgatók vallása	81
c) A hallgatók anyanyelve	82
d) A hallgatók honossága	83
e) A hallgatók kimutatása szülőik polgári állása szerint	84
f) Nőhallgatók az 1911/12. tanévben	85
g) Pályavégzés. Távozás	86
B) Vizsgálatok	87
a) Vizsgálatok és szigorlatok a hittudományi karban	87
b) Vizsgálatok a jog- és államtudományi karban	88
c) Szigorlatok a jog- és államtudományi karban	89
d) Vizsgálatok az orvostudományi karban	90
e) Szigorlatok az orvostudományi karban	91
f) Vizsgálatok és szigorlatok a bölcsészettudományi karban . .	92
g) Gyógyszerészi vizsgálatok	92
h) Tanári vizsgálatok az orsz. középiskolai tanárvizsgáló-bizottságnál	92
i) Oklevelek honosítása	94
C) Tandíjengedés	95
D) Kitüntetéssel vizsgázott egyetemi hallgatók névsora	95
a) A hittudományi karon	95
b) A jog- és államtudományi karon	96
c) Az orvostudományi karon	98
d) A bölcsészettudományi karon	101
E) Ösztöndíjak	102
a) Utazási ösztöndíjak	102
b) Pályadíjak, szorgalmi díjak, ösztöndíjak és segélyek	106
1. Legfelsőbb magán- és családi alapok ösztöndíjai	106
2. Állami ösztöndíjak és ministeri segélyek	106
3. Az egyetem újjáalakítási ünnepélyén kiosztott pályadíjak és szorgalmi díjak	108

	Oldal
4. Alapítványi ösztöndíjak és segélyek	108
5. A tudománykarok adományozási jogkörébe tartozó vagy kezelése alatt álló alapítványi ösztöndíjak és segélyek . .	109
a) A hittudományi karon	109
b) A jog- és államtudományi karon	109
c) Az orvostudományi karon	110
d) A bölcsészettudományi karon	111
6. Az ösztöndíjak száma és az ösztöndíjak értéke	112
F) Ifjúsági egyesületek	113
1. Alapszabálytervezetek	113
2. Egyesületi működés	115
a) Egyetemi Kör	115
b) Egyetemek Kórház-Egylete	117
c) Általános Egyetemi Segélyegylet	121
d) Mensa Academica Egyesület	122
e) Budapesti Egyetemi Athletikai Club	125
f) Budapesti Tudományegyetemi Énekkar	125
g) Budapesti Egyetemi Turista-Egyesület	127
h) Budapesti Egyetemi Gyorsúróegyesület	130
i) Központi növendékpapság Magyar Egyházirodlmi iskolája .	132
j) Joghallgatók Segítő-Egyesülete	133
k) Joghallgatók Tudományos Egyesülete	133
l) Orvostanhallgatók Segélyző- és Önképző-Egyesülete	136
m) Bölcsészethallgatók Segítő-Egyesülete	138
n) Budapesti Egyetemi Természettudományi Szövetség	141
o) Gyógyszerészhallgatók Segélyző- és Önképző-Egyesülete	142
p) Különbféle segélyek az ifjúsági egyesületek és a hallgatók részére	142

III. FEJEZET.

Intézetek.

A) Egyetemi könyvtár	147
I. A könyvtár olvasótermét látogatók foglalkozási ág szerint az 1911. évben	148
II. A könyvtár köz-olvasótermének forgalma az 1911. évben . .	149
III. A könyvtár tanári dolgozó- és folyóirati termének forgalma az 1911. évben	150
IV. A könyvtár könyvkölcsönzési forgalma az 1911. évben . . .	151
A könyvtár személyzetének ügyei	152
A könyvtár számadása	154
A könyvtár állományának gyarapodása az 1911. évben	155
Könyveket ajándékozó hatóságok, intézetek, egyesületek, egye- temek, iskolák és szerkesztőségek	156
Magánosok könyvadománya	159
Hazai és külföldi könyvtárakkal és tudományos intézetekkel való érintkezés	161

	Oldal
B) Hivatalok, karok, intézetek, klinikák, seminariumok, múzeumok gyűjtemények	168
1. Átalányok	168
2. Egyes utalványok	171
Elvi jelentőségű határozatok a klinikák és intézetek adminis- trációjára köréből	176

IV. FEJEZET.

Egyetemi háztartás.

A) Gazdasági hivatal	181
I. Szervei	186
1. Igazgatóság	186
2. Gondnoki iroda	187
3. Műszaki iroda	187
4. Betegfőlvételi iroda	188
II. Segédszervei	189
1. Raktár	189
2. Bádogos-, gáz-, villamos- stb. műhely	189
3. Központi gépház és kapcsolatos műhely	189
4. Kőműves-, kályhás-, ács- stb. műhely	190
5. Főző- és mosókonyhák	190
Utalványozások dologi kiadásokra	191
Szállítási szerződések	192
Személyi ügyek	193
a) kinevezések és illetmény-utalványozások	193
b) szabadságolások	193
c) jutalmazások	193
d) segélyezések	195
B) Szükséglet és fedezet	196
C) Egyetemi alapítványok	202
a) Az egyetemi rectori hivatal alapítványi pénztára által kezelt alapok összehasonlító vagyonálladási kimutatása	206
b) Egyetemi magánalapítványok és újabb alapítványi tárcanyitás	208
D) Értékpapírkisorsolás	210
E) Alaptőkésítés	211
F) Építkezések	212

V. FEJEZET.

Egyetemi kormányzat.

A) Rector- és dékánválasztás	217
B) Rectori hivatal	218
a) Tisztviselői kérdés. Kinevezések. Utalványozások	218
b) Kormányképviselői megbízások	221
c) Tiszteletbeli és jubiláris doctori oklevelek	223
d) Egyetemi helyiségek átengedésére vonatkozó engedélyek	223

	Oldal
e) Elvi jelentőségű administratív határozatok	226
1. A pozsonyi és debreczeni egyetemek tanári állásainak betöltése	226
2. Nyilvános rendes tanárok V. fizetési osztályba kinevezése	226
3. Magántanárok jogviszonyai	227
4. Egyetemi istenítisztelet	227
5. Tiszti állások jogviszonyai	227
6. Átalányok kezelése és elszámolása	230
7. Rendkívüli segély és családi pótlék	232
8. Trefort-kerti nagyterem használata	234
9. Gyorsíró-előadói állás	234
10. Töröknyelvi lectori állás	234
11. Ingóvagyon leltárkezelési tervezet	235
12. Közszállítási szabályzat betartása	236
13. Elmebetegségek megjelölése	237
14. Klinikai külön szobákban ápolt betegekre vonatkozó szabályzat	238
f) Tanulmányi, szigorlati és vizsgálati új szabályok	239
1. A beíratkozás rendjének szabályozása	239
2. Bosnyák ifjak tanulmányi támogatása	240
3. Külföldi bizonyítványok alapján felvétel	240
4. Gyógyszerészhallgatók felvétele	240
5. Rendkívüli nőhallgatók átíratkozása	241
6. Leczkekönyvek időelőtti láttamozása	241
7. Idegen főiskolai félévek átírása	242
8. Anyakönyvi lap helyesbítése	242
9. Féléveleji indexegyeztetés szabályozása	243
10. Bölcsészeti szigorlatra bocsátás	244
11. Szigorlati rendtől való eltérés	244
12. Honosítási szabályok	245
13. Ösztöndíjügyek	246
14. Önkéntesi szolgálatot teljesítő hallgatók kedvezményei	248
15. Kórházi gyakorlat kitöltésére jogosított kórházak kimutatása	253
16. Jogkari tanulmányi és vizsgálati szabályzat	258
g) Tanácsi tárgyaláson átment fontosabb ügyek	258
1. Iktatókönyv	258
2. Tanszéki ügyek (méregtani, hitszónoklattani, classica-philologiai, IV. classica-philologiai, középkori egyetemes történeti, III. büntetőjogi, II. bölcséleti, keresztény művészet és régiségtani, olasz nyelv és irodalmi, magyar művelődéstörténeti, III. római jogi, II. magyar közjog és közigazgatási jogi, keleti népek ókori történeti, angol nyelv és irodalmi, II. egyházjogi tanszékek ügyei, rajzoktatási tanfolyam szervezése)	258
3. Tanulmányi és kormányzati ügyek	262

	Oldal
a) Tanári fizetésrendezés	262
b) Magántanárok jogviszonyai	263
c) Tudori fok elérésének feltételei	264
d) Tandíjment. szab. módosítása	264
e) Egyetemi költségvetési előirányzat	268
f) Hallgatók statisztikája	268
g) Quaesturai pénztári, számviteli, anyakönyvi vizsgálat	268
D) Részvét	269
E) Fegyelmi ügyek	270
F) Segélyezések	272
G) Altisztek és szolgák ügyei (létszám, létszámbetartás, időntúli munka díjazása, illetmények fegyvergyakorlat ideje alatt, természetbeni lakás karbahelyezése, kiürítése, fűtési és világítási átalány, ápolószolgák ruhapénze, kertészsegédek és napszámosok betegség elleni biztosítása, kincstári anyagok, szerszámok stb. felhasználása magánmunkákra, segélyezési tartalékalap, rendkívüli segély iránti kérvények felterjesztésének mellőzése, napi-béres szolgák elsőbbségi igénye, jutalomdíjak, segélyek, fegyelmi ügy, halálozás)	275

FÜGGELÉK.

Szabályzat a tud.-egyetemek és a jogakadémiák tanulmányi és vizsgarendjéről	283
---	-----

III. RÉSZ.

Dr. Kiss János székfoglaló beszéde	303
--	-----

IV. RÉSZ.

Dr. Lukesics József tanévmegnyitó beszéde	343
---	-----

